

WIOLETTA KILAR

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska / University of the National Education Commission, Krakow, Poland

Problematyka kwestionariusza jako narzędzia do badań korporacji oraz ich filii i oddziałów

Questionnaire issues as a tool for researching corporations and their subsidiaries and branches

Streszczenie: Korporacje stanowią obecnie istotny przedmiot badań w wielu dyscyplinach naukowych. Z perspektywy geografii ekonomicznej ważne są zarówno uchwycenie procesu lokalizacji i funkcjonowania przedsiębiorstw oraz ich relacji z otoczeniem, jak i obiektywna ocena tych działań. Proces badania korporacji oraz ich oddziałów powinien być staranny i usystematyzowany. Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie procedury badawczej służącej do kompletowania szerokich danych dotyczących korporacji. Ponadto przedstawiono narzędzie badawcze – w postaci kwestionariusza do badań korporacji oraz kwestionariusza do badań oddziału korporacji – wskazujące na strukturę korporacji i przydatność gromadzonych w ten sposób danych. Kwestionariusz do badań jest powszechnym narzędziem badawczym w naukach społecznych. W geografii ekonomicznej nie jest on często stosowany ze względu na ograniczony – w niektórych wypadkach – dostęp do danych. Należy jednak podkreślić, że gromadzenie danych w ten sposób daje pełny i uporządkowany obraz korporacji, a także szansę ich wzajemnego porównania – umożliwiała m.in. porównanie korporacji różniących się pod wieloma względami, w tym zróżnicowanych wielkością i branżowo. Struktura kwestionariusza zawiera zagadnienia, zgodnie z którymi kompletuje się szereg danych ilościowych i jakościowych. Oznacza to, że kwestionariusz może być dobrym narzędziem podczas przeprowadzania pogłębionych wywiadów w korporacjach oraz ich oddziałach i filiach.

Abstract: Corporations are nowadays the subject of research in many scientific disciplines. From the economic geography perspective, it is essential to capture the process of the location and operation of these corporations and their relationship with the environment, as well as to assess these activities objectively. The process of studying corporations and their subsidiaries should be careful and systematic. This article aims to provide an overview of the research procedure for gathering extensive data on the object of study, which is corporations. The article also seeks to present research tools in the form of one questionnaire for researching corporations and another for researching their branches, pointing out their structure and the usefulness of the data collected with their help. The survey questionnaire is a standard research tool in the social sciences. However, it is used less often in economic geography as access to data is sometimes limited. However, collecting research data using questionnaires provides a complete and structured picture of the subject of the study. It also enables comparing it with other entities, including those that differ in many respects, such as size or industry, or with other companies under study. This is because the questionnaire structure includes questions according to which a range of quantitative and qualitative data is compiled. Thus, the questionnaire can be a good tool when conducting in-depth interviews in corporations and their branches and subsidiaries.

Słowa kluczowe: badania ankietowe; badania korporacji; filia korporacji; geografia przemysłu; korporacje; kwestionariusz do badań; oddział korporacji; przedsiębiorstwo; spółka zależna

Keywords: a branch of a corporation; corporate research; corporations; enterprise; industrial geography; research questionnaire; subsidiaries; a subsidiary of the corporation; survey research

Otrzymano: 30 listopada 2021

Received: 30 November 2021

Zaakceptowano: 12 grudnia 2023

Accepted: 12 December 2023

Sugerowana cytacja / Suggested citation

Kilar, W. (2023). Problematyka kwestionariusza jako narzędzia do badań korporacji oraz ich filii i oddziałów. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 37(4), 7–25. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.374.1>

WSTĘP

Korporacje jako złożone podmioty gospodarcze prowadzące swoją działalność na rynku światowym są przedmiotem badań wielu dyscyplin naukowych i to na wielu płaszczyznach. W badaniach geograficznych również są obiektem zainteresowania naukowców, którzy za sprawą studiów przykładowych i wieloaspektowych opracowań rozpatrują ich działalność w przestrzeni, a także ich wpływ na przestrzeń. Korporacje pełnią w gospodarce światowej funkcję napędową. Na przebieg tego procesu wpływają przede wszystkim: posiadanie znacznego kapitału, zarządzanie przez wysoko kwalifikowane grupy menedżerskie, istnienie ośrodków badawczo-rozwojowych, edukacyjnych, finansowych i prawnych oraz różnorodnych oddziałów i filii. W obecnych czasach, w dobie globalizującej się gospodarki korporacje są jej niezwykle ważnym ogniwem (Tobolska, Wdowicka, 2022).

W odniesieniu do największych przedsiębiorstw Rada Ekonomiczna i Społeczna ONZ w 1974 r. zarekomendowała powszechne stosowanie nazwy „korporacja transnarodowa” (KTN). W publikacjach UNCTAD, np. World Investment Report (WIR), używa się w tym kontekście angielskiej nazwy *transnational corporations* (TNCs). Korporacją transnarodową nazywane jest przedsiębiorstwo będące spółką akcyjną lub mające inną formę prawną, składające się ze spółki matki (centrali) i jednej lub większej liczby filii zagranicznych. Spółka matka to przedsiębiorstwo kontrolujące aktywa innego podmiotu gospodarczego, ulokowanego w kraju innym niż spółka matka, zazwyczaj przez posiadanie udziałów w tym przedsiębiorstwie. Filia zagraniczna (spółka córka) to przedsiębiorstwo będące spółką akcyjną lub mające inną formę prawną, w którym inwestor, będący rezydentem innego kraju, posiada udziały pozwalające mu na długotrwałą zdolność zarządzania tym przedsiębiorstwem (WIR 2008, UNCTAD).

Filię zagraniczną w powyższym rozumieniu można utożsamiać z zagraniczną inwestycją bezpośrednią (ZIB). Tworzenie ZIB przez spółkę matkę oznacza nie tylko transfer kapitału, technologii, kwalifikacji i metod zarządzania, lecz także włączenie filii do kanałów dystrybucji i systemów uczenia się w ramach struktury organizacyjnej (Zorska, 2007: 124; Gorynia, Samelak, 2013).

W statystykach międzynarodowych wyróżnia się następujące rodzaje filii zagranicznych:

- a) filie będące oddzielnymi podmiotami prawnymi (*incorporated*):
 - zależne (*subsidiaries*) – spółka matka posiada więcej niż 50% udziałów,

- stowarzyszone (*associates*) – gdy udział centrali wynosi od 10% do 50%,
- b) filie nieposiadające odrębnej osobowości prawnej (*unincorporated*) zwane oddziałami (*branches*), będące w całości własnością spółki matki lub wspólnym przedsięwzięciem (IMF, 2001: 26).

W nawiązaniu do powyższych przesłańek celem niniejszego artykułu jest prezentacja dotychczas stosowanych konstrukcji narzędzia badawczego w postaci kwestionariusza (ankiety) do badań przedsiębiorstw, szczególnie w geografii przemysłu. Ponadto omówiono nowo zaproponowane narzędzia badawcze, jakimi są kwestionariusz do badania korporacji (załącznik 1) oraz kwestionariusz do badania oddziałów i filii korporacji (załączniki 2).

Podstawową metodą wykorzystaną podczas przygotowania prezentowanych wyników była metoda analizy literatury przedmiotu. Do testowania przygotowanych narzędzi badawczych zastosowano studium przypadku.

Korporacje spełniają różne funkcje w złożonych procesach produkcyjnych wielu zakładów, rozmieszczonych na wszystkich kontynentach. Jak wynika z badań prowadzonych w obszarze geografii przemysłu, w zależności od uwarunkowań regionalnych korporacje różnicują światową przestrzeń przemysłową i usługową w zakresie:

- koncentracji siedzib zarządów (Domański, 2001; Gierańczyk, Stańczyk, 2003; Kilar, 2007, 2009, 2010, 2011a, 2011b, 2014; Kilar, Cieluch, 2008; Sala, 2003; Zioło, 2003, 2006),
- lokalizacji fabryk produkcyjnych, usługowych i różnego rodzaju oddziałów i filii (Kilar, 2007, 2009, 2010, 2011a, 2011b, 2014; Kilar, Cieluch, 2008; Wajda, 2003, 2006; Wajda, Zoricic-Wołek, 2003; Wajda, Zalewska, 2003),
- wpływania na międzynarodowe uwarunkowania rozwoju przemysłu układów krajowych i regionalnych (Tkocz, 2003; Tkocz, Sobala, 2006; Tobolska, Matykowski, 2006) i przedsiębiorstw przemysłowych (Rachwał, 2003, 2006; Reško, 2006; Wieloński, 2003; Wieloński, Szmigiel, 2006; Zioło, 2003),
- pobudzania procesu napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych (Brezdeń, 2006; Sala, 2006; Gierańczyk, 2006),
- wpływania na kształtowanie się różnych sektorów przemysłowych (Huculak, 2006; Gierańczyk, 2006; Szytkowska, 2006; Kilar, 2007, 2015, 2017),
- powiązań eksportowych (Komornicki, 2006).

Badający korporacje geografowie, szczególnie w obszarze geografii przemysłu, w tym także geografii przedsiębiorstw, napotykać liczne problemy, które dotyczą przede wszystkim:

- ograniczonej dostępności do danych empirycznych – sprawozdania finansowe oraz materiały zebrane metodą wywiadów pogłębionych stanowią główne źródła informacji;
- fragmentaryczności większości dotychczasowych opracowań dotyczących korporacji, które zasadniczo odnoszą się do pojedynczych przypadków korporacji oraz ich oddziałów i filii, lecz siłą rzeczy mają charakter przyczynkowski, nie dając pełnego obrazu ich działalności oraz ich skutków. Nie dają też podstaw do uogólniania poczynionych obserwacji (Gorynia, Samelak, 2013);
- błędnego stosowania pojęć – np. często w literaturze równoznacznie traktuje się korporacje globalne/transnarodowe/wielonarodowe/międzynarodowe;
- ograniczonych narzędzi badawczych.

Badania zarówno całej korporacji, jak i pojedynczych oddziałów oraz filii są trudne, gdyż wymagają podejścia wielowymiarowego. Dlatego oprócz metod badawczych, stosowanych dotychczas w geografii przemysłu, coraz częściej wykorzystuje się szereg innych metod badań z zakresu nauk ekonomicznych, zapożyczonych, a następnie zaimplementowanych do geografii.

KWESTIONARIUSZ JAKO NARZĘDZIE BADAWCZE W BADANIACH PRZEDSIĘBIORSTW

„Gromadzenie informacji za pomocą szczegółowych pytań zaczęto stosować we wczesnej epoce nowożytnej (ok. 1500–1700), a jako standaryzowane masowo narzędzie badawcze jest ono stosowane od końca XIX w.” (Miden, Yeo, 2022: 503).

E. Hounshell (2022) wskazuje, że w międzywojennym Wiedniu Paul F. Lazarsfeld i jego współpracownicy opracowali podejście do badań ankietowych, które wykorzystywało do analizy zbiorczej kwestionariusz i bezpośredni wywiad „twarzą w twarz” w celu gromadzenia danych o subiektywnych doświadczeniach. Ten problem badawczy od dziesięcioleci rozwijał się w literaturze międzynarodowej w badaniach nad przedsiębiorstwami (Phipps, Butani, Chun, 1995; Jenkins, Solomonides, 2000). Zwracano uwagę zarówno na poprawne skonstruowanie kwestionariusza badawczego, jak i na zalety wynikające z jego stosowania (Rowley, 2014).

Jak podkreśla B. Domański (2002), sposobem na zdobycie wiarygodnych i w miarę pełnych danych o aktywności badanych przedsiębiorstw jest uzyskanie ich bezpośrednio w przedsiębiorstwach bądź na podstawie wywiadów z pracownikami ich zarządów.

Dotychczas metodę kwestionariusza w badaniach przedsiębiorstw w geografii przemysłu w Polsce rozwijali m.in. L. Pakuła (1967), M. Troc (1991a, 1991b), S. Pączka (1994), Rachwał (2001, 2002, 2008), R. Wolański (2013).

W geografii przemysłu w rozwijanej w Polsce prekursorem budowy kwestionariusza do badań przedsiębiorstw przemysłowych był profesor Lech Pakuła (1967), który opracował jego pierwowzór składający się z 12 głównych problemów badawczych dotyczących:

1. zagadnień ogólnych,
2. lokalizacji zakładu,
3. historii rozwoju,
4. siły roboczej,
5. procesu mechanizacji,
6. zagadnień produkcji,
7. zaopatrzenia surowcowego,
8. zbytu produktów,
9. procesów technologicznych produkcji,
10. kosztów produkcji,
11. pozytywnego i negatywnego oddziaływania zakładu na okolicę,
12. perspektyw rozwojowych.

Jak podkreśla T. Rachwał (2001: 50) za L. Pakułą (1967): „zaletą tego kwestionariusza jest układ problemowy, który ujmuje w sposób kompleksowy geograficzną problematykę badawczą każdego zakładu. Ponieważ jest to kwestionariusz o charakterze ogólnym, każdy ze szczegółowych kierunków badawczych wymaga oddzielnego, specyficznego opracowania, dostosowanego do jego celów i dominującej problematyki”.

Następnie problematykę tę podjął M. Troc w *Ćwiczeniach z geografii przemysłu* (1991a). W pierwszej fazie swoich badań dokonał niewielkiej modyfikacji kwestionariusza L. Pakuły, gdyż dodał jedynie pytania dotyczące typu własności zakładu, innowacji w technologii wytwarzania i efektów finansowych z tym związanych, kosztów ponoszonych na ochronę środowiska i reklamę, wpływu zmian organizacyjnych pracy na koszty produkcji, a także zamiarów połączenia się lub wykupu innych zakładów. Po raz drugi M. Troc zajął się tą tematyką w kontekście kwestionariusza służącego do badań zakładu przemysłu rolno-spożywczego. Kwestionariusz ten został opracowany na bazie ogólnego kwestionariusza badań zakładu przemysłowego, opracowanego wcześniej przez L. Pakułę (1967) i częściowo zmodyfikowanego przez M. Troca (1991a). „Nawiązuje on do tematycznych koncepcji funkcjonowania zakładu w przestrzeni społeczno-gospodarczej przedstawionej przez Z. Ziolo” (Troc, 1991b). Specyfika zakładów rolno-spożywczych wynika m.in. z silnego powiązania z miejscową bazą surowcową. Autor zwrócił uwagę na nowe problemy pojawiające się w warunkach gospodarki rynkowej, tj. sposób prowadzenia reklamy, nowoczesność opakowań reklamujących wyrób i firmę czy źródła finansowania nowych inwestycji w środki produkcji. Poszerzył także problematykę organizacji zbytu produktów o pytania dotyczące sprzedaży komisowej i własnej sieci punktów sprzedaży (hurtowni). Nie uwzględnił w nim natomiast problemów dotyczących perspektyw rozwojowych, problematyka oddziaływania zakładu na okolicę została zaś zastąpiona pytaniami dotyczącymi oddziaływania na zaplecze rolnicze, uwzględniając w ten sposób specyfikę badanego zakładu.

W 1994 r. został wydany kolejny kwestionariusz – autorstwa R.C. Rileya i S. Pączki (Pączka, 1994), opracowywany od 1991 r. w celu przeprowadzenia analizy struktury łódzkiego przemysłu włókienniczego przed i po 1989 r. Został on skierowany bezpośrednio do dyrektorów przedsiębiorstw przemysłowych lub prezesów zarządów i dzielił się na sześć głównych części:

1. zagadnienia ogólne dotyczące przedsiębiorstwa lub firmy (nazwa przedsiębiorstwa, data założenia przedsiębiorstwa, własność nieruchomości, w tym budynku – siedziba firmy),
2. dostawcy materiałów,
3. produkcja,
4. praca – zatrudnienie,
5. rynki zbytu – odbiorcy,
6. przyszłość.

W badaniu założono, iż „restrukturyzacja przedsiębiorstw ma charakter dynamiczny oraz że ciągłym zmianom podlegają także warunki otoczenia” (Rachwał, 2001: 51). Cechą charakterystyczną tego kwestionariusza jest podzielenie wszystkich zagadnień na okres przed i po 1989 r., czyli na okres centralnego sterowania gospodarką i na okres po zmianie systemu gospodarowania.

Kolejny kwestionariusz, sporządzony przez T. Rachwał (2001), został ściśle opracowany na podstawie kwestionariuszy przygotowanych przez L. Pakułę i M. Troca. Kwestionariusz Rachwał składa się z 14 grup tematycznych:

1. zagadnienia ogólne,
2. lokalizacja przedsiębiorstwa,
3. proces kształtowania się przedsiębiorstwa w ujęciu historycznym,
4. charakterystyka inwestora strategicznego (w tym zagranicznego),
5. powiązania inwestora strategicznego (zagranicznego) z przedsiębiorstwem,

6. zagadnienia stosunków pracy,
7. wielkość i asortyment produkcji,
8. proces technologiczny
9. zaopatrzenie w materiały (surowiec) do produkcji,
10. zbyt produkcji,
11. zmiany w strukturze kosztów produkcji,
12. rentowność produkcji – wyniki finansowe,
13. pozytywny i negatywny wpływ na okolicę,
14. ocena dotychczasowego procesu zmian oraz perspektywy rozwoju przedsiębiorstwa.

Jak można zauważyć, T. Rachwał uzupełnił swoje narzędzie badawcze o dwie nowe grupy problemowe dotyczące inwestora strategicznego. Kolejne próby przemodelowania kwestionariusza prowadzone przez tego badacza zaowocowały wprowadzeniem pewnych uzupełnień. W najnowszej wersji T. Rachwał (2008) wzbogacił kwestionariusz do badań zmian funkcjonowania przedsiębiorstwa przemysłowego w okresie transformacji systemu gospodarowania o następujące zagadnienia:

8. proces technologiczny i jakość produkcji,
9. zaopatrzenie w materiały (surowiec) do produkcji i zakup usług,
11. zmiany w poziomie i strukturze kosztów produkcji,
13. pozytywny i negatywny wpływ na otoczenie.

Jednocześnie dokonano pewnych korekt w pytaniach szczegółowych. Tak opracowany kwestionariusz może stanowić bazę do tworzenia kwestionariuszy do badania przedsiębiorstw podlegających przemianom, zwłaszcza restrukturyzującym w różnych branżach.

W literaturze międzynarodowej także znajdujemy odniesienie do tej metody badawczej w kontekście całościowego badania przedsiębiorstw. Z. Román (1972), badając pod kątem produktywności przedsiębiorstwa węgierskie, zbierała za pomocą ankiety indywidualne dane przedsiębiorstw. Skonstruowana przez niego ankieta składała się z 60 pytań, podzielonych na pięć grup: o naturze dostawcy danych, o względnym poziomie produktywności, o zmianach w produkcji i produktywności, o skutkach produktywności i wreszcie – o głównych indywidualnych czynnikach produktywności (związanej z siłą roboczą, inwestycjami, korzyściami skali i konkurencją).

Kwestionariusz (ankieta badawcza) był także podstawą badań nad kluczowymi czynnikami wpływającymi na innowacje w zarządzaniu MŚP z branży technologii oceanicznej w Chinach (Wang, 2020). W specjalnie przygotowanym kwestionariuszu badano 26 elementów tworzących system wskaźników do pomiaru innowacyjności zarządzania MSP w zakresie technologii oceanicznych, w którym wykorzystano siedmiopunktową skalę odpowiedzi: od „zdecydowanie się nie zgadzam” do „zdecydowanie się zgadzam”.

Również w badaniach korporacji informatycznych stosowane są różne kwestionariusze. Przykładem jest kwestionariusz opracowany przez P. Carayon, J. Schoepke, P.L.T. Hoonakker, M.C. Haims i M. Brunette (2006), który autorzy dostosowali do tego, by stał się narzędziem badania przyczyn i konsekwencji zamiaru rotacji wśród pracowników pracujących w przedsiębiorstwach związanych z technologiami informatycznymi (IT), ze szczególnym uwzględnieniem kwestii ważnych dla kobiet i ich mniejszego udziału w kadrze IT.

Jak wynika z przedstawionej analizy, kwestionariusze i różnego typu ankiety w badaniach przedsiębiorstw mogą być różnorodnie skonstruowane, w zależności od celu

badania. Na podstawie dokonanej analizy dotychczas sformułowanych kwestionariuszy do badania przedsiębiorstw (przede wszystkim przemysłowych), a także ich praktycznej użyteczności, wydaje się, że to narzędzie badawcze jest szczególnie cenne, przede wszystkim ze względu na swój porządkujący charakter – niezależnie od tego, jakiej wielkości przedsiębiorstwo zostało objęte badaniami. W badaniach przedsiębiorstw zdarzają się oczywiście błędy, które przypisuje się czterem źródłom: respondentowi, ankieterowi, instrumentowi (kwestionariusz ankiety) oraz trybowi zbierania danych (Bavdaž, 2010).

KWESTIONARIUSZ JAKO NARZĘDZIE BADAWCZE W GEOGRAFICZNYCH BADANIACH KORPORACJI

W dotychczasowych badaniach przedsiębiorstw kwestionariusz był często używanym narzędziem badawczym, jednak w literaturze przedmiotu brakuje odpowiedniego instrumentu, który byłby dostosowany do całościowych badań korporacji oraz ich oddziałów i filii.

Chcąc wykorzystać metodę kwestionariusza do badań największych przedsiębiorstw – korporacji – konieczne jest dostosowanie tej formy do specyfiki badanej działalności. Ze względu na to, że dotychczasowe badania korporacji mają charakter fragmentaryczny i nie dają pełnego obrazu ich działalności, niniejsze narzędzie umożliwi zebranie pełnych informacji o działalności korporacji oraz ich oddziałów i filii, a także pozwoli uporządkować zdobyte dane. Może być też podstawą do tworzenia szerszych baz danych na temat korporacji. W niniejszym artykule zaproponowano narzędzia badawcze w postaci kwestionariusza do holistycznych badań korporacji oraz kwestionariusza do badań oddziału i filii danej korporacji. Takie rozróżnienie wynika przede wszystkim z faktu, że nieco inne problemy badawcze wyłaniają się wtedy, gdy przedmiotem badań jest cała korporacja, a inne, gdy jest to tylko jej oddział lub filia.

Kwestionariusz do badań korporacji opracowano na podstawie dotychczas funkcjonujących w literaturze przedmiotu kwestionariuszy – z uwzględnieniem specyfiki działalności tych największych podmiotów gospodarczych. Proponowany kwestionariusz do badania korporacji (załącznik 1) stanowi narzędzie do zebrania podstawowych informacji o korporacji. Składa się z 11 zagadnień, które są punktem wyjścia do szczegółowych analiz. Zebranie danych w różnych przekrojach czasowych według wskazanych zagadnień pozwoli ocenić kondycję korporacji w dłuższej perspektywie czasu.

Z kolei kwestionariusz do badań oddziału i filii korporacji (załącznik 2) składa się z 13 głównych problemów badawczych, które dają możliwość zapoznania się z poszczególnymi oddziałami. Szczegółowe pytania dają możliwość drobiazgowego spojrzenia na działalność oddziału i filii korporacji.

W kwestionariuszu do badań oddziału i filii korporacji uwzględniono:

1. zagadnienia ogólne korporacji,
2. dane ogólne badanego oddziału/filii korporacji,
3. lokalizację badanego oddziału/filii korporacji,
4. procesy kształtowania się oddziału/filii korporacji,
- 4A. proces kształtowania się oddziału korporacji,
- 4B. proces kształtowania się filii korporacji,
5. zagadnienia stosunków pracy,

6. wielkość i asortyment produkcji / świadczonej działalności usługowej oddziału/filii,
7. działalność oddziału/filii korporacji,
- 7A. proces technologiczny i jakość produkcji w oddziale/filii przemysłowej korporacji,
- 7B. działalność operacyjną (techniczną) oddziału/filii korporacji usługowej,
8. powiązania oddziału/filii korporacji z siedzibą zarządu i innymi oddziałami oraz innymi podmiotami w zakresie zaopatrzenia
9. Powiązania oddziału/filii korporacji z siedzibą zarządu i innymi oddziałami oraz innymi podmiotami w zakresie sprzedaży,
10. zmiany w poziomie i strukturze kosztów,
11. wyniki finansowe,
12. relacje z otoczeniem,
13. ocenę dotychczasowego funkcjonowania oraz perspektywy rozwoju oddziału/filii.

Taki układ najważniejszych zagadnień w kwestionariuszu daje możliwość całościowego spojrzenia na przedmiot badań. Oba narzędzia badawcze zostały pilotażowo przetestowane. Ich przetestowanie potwierdziło łatwość użycia i szerokie zastosowanie.

W literaturze możemy znaleźć także narzędzia badawcze w postaci kwestionariuszy ankiet i wywiadów dotyczących powiązań oddziałów i filii międzynarodowych korporacji z otoczeniem lokalnym. W takim wypadku szczególnie pomocny jest kwestionariusz opracowanych przez A. Tobolską (2017), w którym w sposób przejrzysty i zrozumiały przygotowano pytania, które bezpośrednio można skierować do przedstawicieli badanych oddziałów i filii korporacji podczas przeprowadzanych wywiadów.

Podsumowując, przygotowane kwestionariusze jako narzędzia do badań stanowią podstawę dla różnych prac badawczych w zakresie:

- skonstruowania innych narzędzi badawczych dostosowanych do potrzeb związanych z badaniem korporacji o specyficznym profilu działalności, np. kwestionariusz do badania oddziałów i filii korporacji IT w Polsce,
- tworzenia arkuszy pytań do wywiadów pogłębionych wśród kadry zarządzającej i pracowników oraz do ich przeprowadzania,
- zbierania i porządkowania szczegółowych danych empirycznych dotyczących oddziałów i filii korporacji,
- tworzenia bazy porównywalnych danych dla wielu oddziałów i filii korporacji,
- oceny wpływu korporacji na otoczenie,
- oceny ich dotychczasowej działalności i kierunków dalszego rozwoju.

Zastosowanie omawianych narzędzi badawczych pozwoli uporządkować dotychczasową wiedzę, a także wskazać obszary, które należy uzupełnić. Holistyczny charakter obu kwestionariuszy wpływa na ich dużą użyteczność, a jednocześnie dostarcza merytorycznie uporządkowanego zasobu informacji, które są kluczowe z punktu widzenia oceny całej korporacji i jej oddziałów – w zakresie zarówno dotychczasowych działań, jak i planów na przyszłość. Oznacza to, że dzięki wykorzystaniu tego narzędzia badacz zbierze komplet danych potrzebnych do wyciągnięcia szerszych wniosków i dokonywania porównań. Ze względu na to, że skompletowanie informacji jest procesem żmudnym i czasochłonnym, niezwykle istotne jest, by zbadać korporację szczegółowo i bezstronnie. Zatem dane należy gromadzić na podstawie wiarygodnych źródeł. Źródłem danych mogą być kluczowe dla firmy osoby. Informacje na temat korporacji mogą być gromadzone przez badaczy na podstawie różnych źródeł, m.in. wywiadów pogłębionych, rocznych raportów finansowych, stron internetowych czy *social mediów* badanej korporacji. Jednak zaproponowane przez autorkę narzędzie badawcze pozwala

na kompleksowe ujęcie problematyki badań nad korporacjami, a także daje możliwość pozyskiwania wiarygodnych i aktualnych danych dotyczących ich funkcjonowania. Wykorzystanie przedstawianego narzędzia pozwala na podjęcie szerokich badań nad perspektywami rozwoju tych niezwykle istotnych dla rozwoju gospodarki podmiotów.

Literatura

References

- Bavdaž, M. (2010). Sources of Measurement Errors in Business Surveys. *Journal of Official Statistics*, 26, 1, 25–42.
- Brezdeń, P. (2006). Uwarunkowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych i ich wpływ na umiędzynarodowienie działalności gospodarczej w województwie dolnośląskim. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 8, 60–73. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.8.5>
- Domański, B. (2001). *Kapitał zagraniczny w przemyśle Polski*. Kraków: Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Jagielloński.
- Carayon, P., Schoepke, J., Hoonakker, P.L.T., Haims, M.C., Brunette, M. (2006). Evaluating causes and consequences of turnover intention among IT workers: the development of a questionnaire survey. *Behaviour & Information Technology*, 25, 5, 381–397. doi: <https://doi.org/10.1080/01449290500102144>
- Gierańczyk, W., Stańczyk, A. (2003). Korporacje międzynarodowe w przestrzeni globalnej. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 5, 73–84. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.5.4>
- Gorynia, M., Samelak, O. (2013). An Overview of Research into the Functioning of Polish Subsidiaries of Transnational Corporations. *Gospodarka Narodowa. The Polish Journal of Economics*, 267(10), 69–91. doi: <https://doi.org/10.33119/GN/100947>
- IMF. (2010). International Monetary Fund, Foreign Direct Investment Statistics. How Countries Measure FDI. Pozyskano z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fdis/2003/fdistat.pdf> (dostęp: 30.08.2023).
- Gierańczyk, W. (2006). Rola przedsiębiorstw w polskiej gospodarce w okresie transformacji ustrojowej. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 8, 91–99. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.8.8>
- Hounshell, E. (2022). From questionnaire to interview in survey research: Paul F. Lazarsfeld and the Wirtschaftspsychologische Forschungsstelle in interwar Vienna. *Intellectual History Review*, 32, 3, 619–644. doi: <https://doi.org/10.1080/17496977.2022.2097583>
- Huculak, M. (2006). Procesy współkształtujące globalizację przemysłu piwowarskiego Europy. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 8, 152–159. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.8.14>
- Jenkins, S., Solomonides, T. (2000). Automating questionnaire design and construction: The journal of the market research society. Market Research Society. *Journal of the Market Research Society*, 42(1), 79–94. Pozyskano z: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/automating-questionnaire-design-construction/docview/214804960/se-2> (dostęp: 30.08.2023).
- Kilar, W. (2007). Zarys kształtowania się korporacji ponadnarodowej Microsoft. W: I. Kiniorska, S. Sala (red.), *Rola geografii społeczno-ekonomicznej w badaniach regionalnych. Nauki geograficzne w badaniach regionalnych*, t. II. Kielce: Instytut Geografii Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach, Oddział Kielecki Polskiego Towarzystwa Geograficznego, 381–389.
- Kilar, W. (2009). Rola korporacji Apple w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego, *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 5, 48–56. doi: <https://doi.org/10.24917/20833296.5.4>
- Kilar, W. (2010). Procesy kształtowania się korporacji Ericsson. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 16, 153–168. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.17.17>
- Kilar, W. (2011a). Kształtowanie się Grupy Samsung w warunkach globalizacji. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 7, 116–127. doi: <https://doi.org/10.24917/20833296.7.9>

- Kilar, W. (2011b). Wpływ kryzysu na funkcjonowanie korporacji Panasonic. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 17, 187–196. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.17.16>
- Kilar, W. (2014). Funkcjonowanie korporacji Amazon.com w warunkach kryzysu gospodarczego. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 27, 72–83. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.27.4>
- Kilar, W. (2015). Settlement concentration of economic potential represented by IT corporations. *Geographia Polonica*, 88, 1, 123–141. doi: <http://dx.doi.org/10.7163/GPol.0009>
- Kilar, W. (2018). Corporations as an Object of Research in Geography of Industry. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 32(4), 69–85. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.324.4>
- Kilar, W., Cieluch, M. (2008). Kształtowanie się i organizacja przestrzenna korporacji ponadnarodowej Honda. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 10, 188–203. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.10.16>
- Komornicki, T. (2006). Eksport w ujęciu regionalnym jako miernik rozwoju przemysłu. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 8, 167–178. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.8.16>
- Midena, D., Yeo, R. (2022). Towards a history of the questionnaire. *Intellectual History Review*, 32, 3, 503–529. doi: <https://doi.org/10.1080/17496977.2022.2097576>
- Pakuła, L. (1967). Uwagi o prowadzeniu ćwiczeń terenowych z geografii przemysłu. W: J. Jarowiecki (red.), *Wybrane zagadnienia z metodyki ćwiczeń terenowych z geografii ekonomicznej. Prace z dydaktyki szkoły wyższej*, t. 4. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej.
- Pączka, S. (1994). Badania dotyczące funkcjonowania przedsiębiorstw przemysłowych w zmieniających się warunkach gospodarowania w Polsce. W: Z. Ziolo (red.), *Funkcjonowanie przedsiębiorstw przemysłowych w zmieniających się warunkach gospodarowania*. Materiały i Sprawozdania COMSN, 29. Kraków–Warszawa Wydawnictwo Naukowe WSP.
- Phipps, P.A., Butani, S.J., Chun, Y.I. (1995). Research on Establishment-Survey Questionnaire Design. *Journal of Business & Economic Statistics*, 13, 3, 337–346. doi: <https://doi.org/10.1080/07350015.1995.10524607>
- Rachwał, T. (2001). Problematyka kwestionariusza do badań zmian funkcjonowania przedsiębiorstwa przemysłowego w okresie transformacji systemu gospodarowania. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 2, 49–58. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.2.5>
- Rachwał, T. (2002). Proces restrukturyzacji przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce Południowo-Wschodniej (na wybranych przykładach). *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 4, 79–88. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.4.8>
- Rachwał, T. (2003). Globalne uwarunkowania restrukturyzacji przedsiębiorstw Polski Południowo-Wschodniej. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 6, 129–138. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.6.12>
- Rachwał, T. (2006). Restrukturyzacja technologiczna przedsiębiorstw przemysłowych Polski Południowo-Wschodniej jako czynnik podnoszenia ich konkurencyjności na rynku międzynarodowym. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 8, 192–203. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.8.18>
- Rachwał, T. (2008). Problematyka badawcza funkcjonowania przedsiębiorstw przemysłowych. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 11, 53–85. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.11.5>
- Reško, D. (2006). Funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw w otoczeniu międzynarodowym. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 8, 115–126. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.8.11>
- Román, Z. (1972). An enterprise survey on factors of productivity. *Acta Oeconomica*, 9(3/4), 305–330. doi: <http://www.jstor.org/stable/40728130>
- Rowley, J. (2014). Designing and using research questionnaires: MRN. *Management Research Review*, 37(3), 308–330. doi: <https://doi.org/10.1108/MRR-02-2013-0027>
- Sala, S. (2003). Wybrane cechy działalności korporacji transnarodowych i ich implikacje dla Polski. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 6, 101–108. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.6.7>

- Sala, S. (2006). Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a procesy globalizacji. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 8, 80–90. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.8.7>
- Szmytkowska, M. (2008). Rozwój sektora teleinformatycznego w Trójmieście jako przejaw procesów globalizacji. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 8, 160–166. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.8.15>
- Tkocz, M. (2003). Przejawy procesu globalizacji w przemyśle województwa śląskiego. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 6, 67–76. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.6.6>
- Tkocz, M., Sobala, P. (2006). Kapitał zagraniczny w przemianach gospodarczych tradycyjnego ośrodka przemysłowego na przykładzie Chorzowa. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 8, 74–79. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.8.6>
- Tobolska, A. (2017). *Strategie przedsiębiorstw międzynarodowych oraz ich oddziaływanie w przestrzeni lokalnej i regionalnej*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 399–400, 407–410.
- Tobolska, A., Matykowski, R. (2006). Działalność przemysłowa w warunkach wzrastającej internacjonalizacji i globalizacji na przykładzie wybranych produktów. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 8, 47–59. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.8.4>
- Tobolska, A., Wdowicka, M. (2022). *Globalizacja gospodarki*. Poznań: Bogucki Wydawnictwo Naukowe.
- Troc, M. (1991a). Ćwiczenia z geografii przemysłu. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP.
- Troc, M. (1991b). Kwestionariusz do badania zakładu przemysłu rolno-spożywczego. W: Z. Ziolo (red.), *Problemy przemysłu rolno-spożywczego w badaniach geograficznych*. Materiały i Sprawozdania COMSN, 29. Kraków–Warszawa: Wydawnictwo Naukowe WSP.
- Wajda, E. (2003). Proces kształtowania się Motoroli jako firmy ponadnarodowej. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 5, 85–114. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.5.5>
- Wajda, E. (2006). Rozwój i struktura przestrzenna działalności firmy Nokia w latach 1997–2003. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 8, 219–240. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.8.21>
- Wajda, E., Zalewska, K. (2003). Struktura przestrzenno-organizacyjna korporacji General Motors. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 6, 119–128. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.6.11>
- Wajda, E., Zoričić-Wołek, M. (2003). Proces kształtowania się korporacji IBM. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 6, 109–118. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.6.10>
- Wang, X. (2020). A Study of the Key Influencing Factors in Management Innovation of SMEs of Ocean Technology in China. *Journal of Coastal Research*, 336–339. doi: <https://www.jstor.org/stable/48640212>
- Wieloński, A. (2006). Przemysł Nowej Gospodarki. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 6, 21–26. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.6.2>
- Wieloński, A., Szmigiel, K. (2006). Europejskie uwarunkowania rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 8, 109–114. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.8.10>
- Wolański, R. (2013). *Wpływ otoczenia finansowego na konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- World Investment Report. Transnational corporations and the infrastructure challenge (2008). UNCTAD, New York, Geneva, UN, 294. Pozyskano z: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2008_en.pdf (dostęp 30.08.2023).
- Ziolo, Z. (1988). *Funkcjonowanie i rozwój przedsiębiorstwa przemysłowego w przestrzeni geograficznej*. Materiały i Sprawozdania COMSN, 16. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP.
- Ziolo, Z. (1994). Zmiany otoczenia przedsiębiorstw przemysłowych w nowych warunkach gospodarowania. W: Z. Ziolo (red.), *Funkcjonowanie przedsiębiorstw przemysłowych w zmieniających się warunkach gospodarowania*. Kraków–Warszawa: Wydawnictwo Naukowe WSP.
- Ziolo, Z. (2003). Kształtowanie się przedsiębiorstw przemysłowych w procesie globalizacji. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 6, 9–20. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.6.1>

-
- Ziolo, Z. (2006). Zróźnicowanie światowej przestrzeni przemysłowej w świetle koncentracji siedzib zarządów wiodących korporacji. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 8, 9–26. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.8.1>
- Zorska, A. (2007). *Korporacje transnarodowe. Przemiany, oddziaływania, wyzwania*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo ekonomiczne.

ZAŁĄCZNIK 1

Kwestionariusz do badań korporacji

1. Zagadnienia ogólne
 - 1.1. Nazwa korporacji i jej ewentualne zmiany oraz ich przyczyny
 - 1.2. Funkcje spełniane w strukturze gospodarczej i znaczenie produkcyjne oraz usługowe (lokalne, regionalne, ogólnopolskie, światowe)
2. Lokalizacja przedsiębiorstwa
 - 2.1. Lokalizacja siedziby zarządu, ewentualne zmiany i przyczyny tych zmian
 - 2.2. Lokalizacja oddziałów, filii, własnych przedstawicielstw handlowych wchodzących w skład korporacji
3. Struktura organizacyjna korporacji i jej dotychczasowe zmiany
4. Działalność prowadzona przez korporację
 - 4.1. Dominujący rodzaj działalności według UNCTAD
 - 4.2. Przynależność do sekcji/działu/grupy przemysłu i profil działalności według aktualnych klasyfikacji
5. Forma organizacyjno-prawna w kraju siedziby zarządu oraz ewentualne zmiany (kiedy, przyczyny)
6. Pozycja korporacji w rankingach oraz zmiany
7. Typ własności (struktura udziałów w %)
8. Historyczne kształtowanie się korporacji (w zarysie), w tym fuzje, przejęcia i podziały, ekspansja na rynki zagraniczne, budowa nowych filii i oddziałów
9. Struktura wielkościowa korporacji według liczby zatrudnionych oraz ich asortyment produkcji / rodzaj świadczonych usług
10. Zmiany wartości aktywów, przychodów, obrotów, zysków, wartości rynkowej, sprzedaży
11. Planowane kierunki rozwoju

ZAŁĄCZNIK 2

Kwestionariusz do badań oddziału/filii¹ korporacji**1. Zagadnienia ogólne korporacji**

- 1.1. Nazwa korporacji (ew. zmiany nazwy i ich przyczyny)
- 1.2. Organizacja korporacji na świecie
 - 1.2.1. Siedziba zarządu (adres, kraj)
 - 1.2.2. Liczba oddziałów i filii wchodzących w skład korporacji, własnych przedstawicielstw handlowych
 - 1.2.3. Lokalizacja oddziałów, filii, własnych przedstawicielstw handlowych wchodzących w skład korporacji,
- 1.3. Zmiany struktury organizacyjnej (na podstawie schematów organizacyjnych)
- 1.4. Dominujący rodzaj działalności według UNCTAD
- 1.5. Zmiany pozycji korporacji w rankingach
- 1.6. Forma organizacyjno-prawna w kraju siedziby zarządu
- 1.7. Typ własności (struktura udziałów w %)
- 1.8. Historyczne kształtowanie się korporacji (w zarysie), w tym fuzje, przejęcia i podziały, ekspansja na rynki zagranicznej, budowa nowych filii i oddziałów
- 1.9. Struktura wielkościowa oddziałów/filii korporacji na świecie według liczby zatrudnionych oraz ich asortyment produkcji/działalności
- 1.10. Zmiany wartości aktywów, przychodów, obrotów, zysków, wartości rynkowej)

2. Dane ogólne badanego oddziału/filii korporacji

- 2.1. Nazwa oddziału/ filii korporacji
- 2.2. Forma organizacyjna (oddział, filia, własnych przedstawicielstw)

¹ Zdaniem A. Zorskiej (2007: 122) zasadniczą formą bezpośredniej obecności firmy-inwestora za granicą są filie z pełnym lub większościowym (powyżej 50%) udziałem kapitałowym, pozwalającym na decydowanie o organizacji, administracji i zarządzaniu (*wholly-owned* lub *majority-owned company*). Filie mogą być także spółką stowarzyszoną (*associate company*), spółką mieszaną (*mixed company*) oraz wspólnym przedsięwzięciem (*joint venture*). Udział kapitału własnego korporacji w tej formie działalności wynosi 10–50% i pozwala na adekwatne uczestnictwo w zarządzaniu organizacją.

Oddział (*branch*) oznacza najślabsze zaangażowanie korporacji (poniżej 10% własności akcji lub posiadanie co najmniej przez rok majątku nieruchomego lub ruchomego w kraju goszczącym).

M. Rosińska-Bukowska (2009: 118) za A. Moraczewską (2002) uważa, że „filie- samodzielnie działające przedsiębiorstwa posiadające osobowość prawną państwa, w którym prowadzą działalność, zatem traktowane jako przedsiębiorstwo państwa przyjmującego, które kontrolowane jest przez jednostkę macierzystą zlokalizowaną za granicą; kontrola ta może być całkowita, jeśli udział przedsiębiorstwa macierzystego wynosi, co najmniej 95% akcji; filia może też być zarządzana mniejszościowo, jeśli udział w akcjach jest mniejszy niż 50%; filie posiadają własne zarządy i rady nadzorcze, zatem niektóre decyzje podejmować mogą samodzielnie (w ramach kompetencji nadanych tym organom w statucie danej spółki); filie są uprawnione do zakładania własnych przedstawicielstw, także w innych państwach i kontrolowania pakietów ich akcji; zakres działalności filii jest nieograniczony – mogą pełnić funkcje produkcyjne, dystrybucyjne, usługowe i finansowe; oddziały – nie posiadają osobowości prawnej i podlegają prawu państwa pochodzenia przedsiębiorstwa macierzystego, co powoduje, iż nie mogą same podejmować właściwie żadnych decyzji”.

- 2.3. Dominujący rodzaj działalności według PKD
- 2.4. Firma organizacyjno-prawna (rodzaj spółki)
- 2.5. Struktura własności

3. Lokalizacja badanego oddziału/filii korporacji

- 3.1. Adres oddziału/filii i lokalizacja podległych jednostek
- 3.2. Położenie w stosunku do centrum miasta (peryferyjne, w centrum itd.)
- 3.3. Położenie fizjograficzne
 - 3.3.1. W stosunku do bogactw naturalnych (odległość od surowca, jeśli jest to istotne)
 - 3.3.2. W stosunku do sieci rzecznej, zbiorników wodnych itp. (jeśli potrzebne jest dużo wody)
- 3.4. Położenie w stosunku do infrastruktury transportowej (drogi, koleje, ropociągi, gazociągi, linie energetyczne itp.)
- 3.5. Lokalizacja w stosunku do innych przedsiębiorstw (kooperantów i konkurencji)
- 3.6. Położenie w specjalnej strefie ekonomicznej lub parku technologicznym (naukowo-przemysłowym) i wynikające z tego korzyści
- 3.7. Inne korzyści i zagrożenia wynikające z lokalizacji

4. Procesy kształtowania się oddziału/filii korporacji

- 4A. Proces kształtowania się oddziału korporacji
 - 4A.1. Rok powstania oddziału
 - 4A.2. Czynniki lokalizacji i rozwoju
 - 4A.3. Najważniejsze etapy rozwoju
 - 4A.4. Profil działalności
- 4B. Proces kształtowania się filii (w tym powstania filii na skutek przejęcia innej firmy)
 - 4B.1. Rok zainwestowania kapitału (przejęcia kontroli nad przedsiębiorstwem)
 - 4B.2. Czynniki (motywy) wejścia kapitału (atrakcyjność przedsiębiorstwa dla kapitału zagranicznego)
 - 4B.3. Wielkość zainwestowanego kapitału
 - 4B.4. Zobowiązania inwestycyjne (m.in. docelowa wielkość inwestycji, gwarancje zatrudnienia, zobowiązania socjalne itp.)
 - 4B.5. Zmiany w strukturze organizacyjnej filii w wyniku zainwestowania kapitału (dostosowanie do struktury koncernu)
 - 4B.6. Najważniejsze etapy rozwoju

5. Zagadnienia stosunków pracy

- 5.1. Zmiany w poziomie zatrudnienia (w tym po zakończeniu okresu ewentualnej gwarancji zatrudnienia)
- 5.2. Zwolnienia grupowe
- 5.3. Nowe przyjęcia do pracy (na jakie stanowiska)
- 5.4. Zmiany w strukturach kierowniczych przedsiębiorstwa i metodach zarządzania
- 5.5. Zmiany w strukturze zasobów pracy (w tym wykształcenia pracowników, stażu pracy, wieku i płci)

- 5.6. Przynależność pracowników do związków zawodowych (udział % w stosunku do ogółu zatrudnionych)
- 5.7. Zmiany wysokości płac (średnia na danych stanowiskach, ew. w stosunku do innych przedsiębiorstw lub średniej krajowej)
- 5.8. Miejsce zamieszkania pracowników – ew. zmiany kierunków dojazdów do pracy
- 5.9. System szkoleń pracowników
- 5.10. Działalność socjalna przedsiębiorstwa (w tym działania na rzecz pracowników wykraczające poza obowiązki pracodawcy wynikające z przepisów prawa)

6. Wielkość i asortyment produkcji / świadczonej działalności usługowej oddziału/filii

- 6.1. Zmiany struktury produkcji / świadczonych usług według wielkości i wartości ilości oraz przychodów ze sprzedaży
- 6.2. Zmiany wartości przychodów ze sprzedaży (zł, USD lub €)
- 6.3. Zmiany w głębokości i szerokości asortymentu
- 6.4. Dostosowanie działalności do globalnej strategii korporacji

7. Działalność oddziału/filii korporacji

- 7A. Proces technologiczny i jakość produkcji/usług w oddziale/filii korporacji
 - 7A.1. Etapy procesu technologicznego – droga surowca do uzyskania postaci użytecznej (od stadium przygotowawczego, przez proces właściwy, do stadium końcowego – pakowania)
 - 7A.2. Mechanizacja procesu produkcji na poszczególnych etapach, komputeryzacja i inne innowacje w technologii wytwarzania
 - 7A.3. Park maszynowy, stopień zużycia maszyn i urządzeń (nowe inwestycje)
 - 7A.4. Zmiany wartości produkcyjnego majątku trwałego (na podstawie sprawozdania finansowego)
 - 7A.5. Działalność badawczo-rozwojowa (czy jest prowadzona i w jakim zakresie)
 - 7A.6. Wdrażanie norm zarządzania jakością (np. serii ISO 9000 i równoważnych serii EN 29000)
 - 7A.7. Wpływ zmian technologicznych na zmniejszenie negatywnej presji przedsiębiorstwa na środowisko (spełnianie norm środowiskowych ISO 14001, inne certyfikaty ekologicznej produkcji)
 - 7A.8. Powiązania z siedzibą zarządu firmy w procesie produkcyjnym (na czym polega współpraca)
- 7B. Działalność operacyjna (techniczna) oddziału/filii korporacji usługowej
 - 7B.1. Proces realizacji usług
 - 7B.2. Komputeryzacja, wykorzystanie internetu i inne innowacje w zakresie świadczenia usług
 - 7B.3. Park maszynowy wykorzystywany podczas świadczenia usług, stopień zużycia maszyn i urządzeń (nowe inwestycje)
 - 7B.4. Zmiany wartości majątku trwałego (na podstawie sprawozdania finansowego)
 - 7B.5. Działalność badawczo-rozwojowa (czy jest prowadzona i w jakim zakresie)
 - 7B.6. Wdrażanie norm zarządzania jakością

7B.7. Stopień współpracy z główną siedzibą firmy podczas świadczenia usług (na czym polega współpraca)

8. Powiązania oddziału/filii korporacji z siedzibą zarządu i innymi oddziałami oraz z innymi podmiotami w zakresie zaopatrzenia

- 8.1. Zmiany źródeł zaopatrzenia materiałowego – miejsce, wartość (zł, USD lub €) lub udział %
- 8.2. Własne źródła surowca, ich wielkość i udział % w ogóle dostaw (w tym jaki % w ramach korporacji)
- 8.3. Zaopatrzenie przedsiębiorstwa w półfabrykaty do produkcji / materiały do świadczenia usługi (w tym dostarczanie przez inne oddziały/filie korporacji)
- 8.4. Zaopatrzenie w źródła energii i wodę (jeśli są ważnym czynnikiem działalności)
- 8.5. Zaopatrzenie w wyposażenie, maszyny i urządzenia (skąd są sprowadzane)
- 8.6. Powiązania z podmiotami świadczącymi usługi, np. transportowo-spedycyjne, informatyczne, doradcze, marketingowe
- 8.7. Charakter kontraktów (krótko-, długoterminowe) z kontrahentami

9. Powiązania oddziału/filii korporacji z siedzibą zarządu i innymi oddziałami oraz innymi podmiotami w zakresie sprzedaży

- 9.1. Kierunki sprzedaży krajowej i zagranicznej (ew. według wartości i udziałów % w ogóle sprzedaży, według siedzib klientów i miejsca świadczenia usługi)
- 9.2. Zmiany kierunków sprzedaży krajowej i zagranicznej (według państw) na podstawie wartości lub wielkości zbytu
- 9.3. Struktura przestrzenna rynków zbytu (lokalny, regionalny, ogólnokrajowy, europejski itd.)
- 9.4. Transport towaru do odbiorców (środki transportu i jego koszty)
- 9.5. Zmiany w zakresie techniki i organizacji sprzedaży
- 9.6. Wpływ innych oddziałów/filii korporacji na rozszerzenie rynków zbytu krajowych i zagranicznych

10. Zmiany w poziomie i strukturze kosztów

- 10.1. Poziom kosztów (w świetle np. wskaźnika poziomu kosztów) i ich zróżnicowanie
- 10.2. Zmiany struktury rodzajowej kosztów (amortyzacja środków trwałych, zużycie materiałów i energii, wynagrodzenia, ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia dla pracowników, usługi obce, podatki i opłaty, pozostałe koszty rodzajowe)
- 10.3. Koszty organizacji i utrzymania własnej sieci sprzedaży oraz wydatki na reklamę (czy istnieje współdzielenie kosztów z siedzibą zarządu korporacji lub innymi oddziałami)
- 10.4. Koszty działalności socjalnej (np. utrzymanie własnych ośrodków wczasowych, dowóz pracowników) i wynikające z działań przedsiębiorstwa w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR)
- 10.5. Koszty ponoszone na ochronę środowiska (w tym np. kary za zanieczyszczenia, koszt utrzymania urzędzeń służących ochronie środowiska)
- 10.6. Koszty związane z działalnością innowacyjną i pracami badawczo-rozwojowymi (także w relacji do wartości obrotów oraz zysków)

11. Wyniki finansowe

- 11.1. Wyniki finansowe działalności (w świetle rachunku zysków i strat – przychody, wynik finansowy)
- 11.2. Gdzie oddział rozlicza wypracowane zyski (w jakim kraju)
- 11.3. Zwolnienia podatkowe w miejscu lokalizacji oddziału/filii (jeśli są – na jakiej podstawie, czy mają charakter krajowy, regionalny czy lokalny)
- 11.4. Stopień reinwestowania w Polsce wypracowanych zysków

12. Pozytywny i negatywny wpływ na otoczenie

- 12.1. Efekty mnożnikowe (zaopatrzeniowe i dochodowe) funkcjonowania oddziału/filii
- 12.2. Wpływ na lokalny i regionalny rynek pracy (w tym stopę bezrobocia i zmiany jakościowe)
- 12.3. Oddziaływanie na miasto lub okolicę w zakresie rozwoju infrastruktury społecznej i techniczno-ekonomicznej
- 12.4. Wpływ na rozwój rolnictwa (jeśli jest to branża rolno-spożywcza)
- 12.5. Wpływ na rozwój firm współpracujących (kooperantów, podwykonawców, dostawców usług – *outsourcing, offshoring*)
- 12.6. Powiązania z placówkami naukowymi, badawczo-rozwojowymi i systemem szkolnictwa oraz dotychczasowe i planowane efekty tych powiązań
- 12.7. Przekształcenie środowiska geograficznego w związku z rozbudową lokalizacja i funkcjonowaniem oddziału/filii (np. zajmowanie nowych terenów, powstanie form antropogenicznych)

13. Ocena dotychczasowego funkcjonowania oraz perspektywy rozwoju oddziału/filii

- 13.1. Ocena dotychczasowego funkcjonowania badanego oddziału/filii korporacji w Polsce (rozwój produkcji, rozszerzenie rynków zbytu itd.) w świetle wypowiedzi kadry zarządzającej oraz pracowników
- 13.2. Wpływ akcesji Polski do Unii Europejskiej i innych globalnych zmian gospodarczych na funkcjonowanie oddziału/filii
- 13.3. Zamiary połączenia się z innymi (lub rozdzielenia), wejścia w spółki, wykup innych przedsiębiorstw, włączenia się w krajowe lub globalne sieci gospodarcze itp.
- 13.4. Dalsze zmiany w dostosowaniu struktury organizacyjnej do struktury korporacji, w organizacji pracy i metodach zarządzania
- 13.5. Kierunki dalszego inwestowania i ich uzasadnienie
- 13.6. Przewidywane wyniki finansowe

Wioletta Kilar, dr, geograf społeczno-ekonomiczny, adiunkt w Katedrze Geografii Społeczno-Ekonomicznej w Instytucie Prawa, Ekonomii i Administracji Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się przede wszystkim wokół procesów przemian struktur przestrzennych przemysłu w różnych układach, kształtowania się i funkcjonowania przedsiębiorstw (zwłaszcza ponadnarodowych korporacji i ich oddziałów), czynników lokalizacji i rozwoju korporacji międzynarodowych i ich oddziałów, a także ich znaczenia w globalnych łańcuchach wartości, innowacyjności, ekosystemów przedsiębiorczości, zmian w rozwoju społeczno-gospodarczym w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej, polityki spójności Unii Europejskiej oraz problematyki kształcenia przedsiębiorczości (w tym kompetencji miękkich) i geografii na wszystkich poziomach edukacji (od przedszkola po edukację akademicką).

Wioletta Kilar, PhD, socio-economic geographer, adjunct at the at the Social and Economic Geography Department at the Institute of Law, Economics and Administration of the University of the National Education Commission, Krakow (Poland). Her research interests focus primarily on processes of transformations of spatial structures of industry in various systems, formation and functioning of enterprises (especially transnational corporations and their branches), factors of location and development of transnational corporations and their branches and their role in global value chains, innovation, entrepreneurship ecosystems, changes in socio-economic development in Poland and other European Union countries, European Union cohesion policy, and issues of entrepreneurship education (including soft skills) and geography at all levels of education (from kindergarten to university education).

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4642-4442>

Adres / Address:

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji
Katedra Geografii Społeczno-Ekonomicznej
ul. Podchorążych 2
30-084 Kraków
e-mail: wioletta.kilar@up.krakow.pl